

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת נצבים-וילך¹ תשע"ג

הגאולה העתידה וברכת שופרות

ישראל כולו ללימוד תורה ליראת שמים ולקיום מצוות, "וחוזרין כל המשפטים כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות, ככל מצותה האמורה בתורה" (רמב"ם הלכ' מלכים פי"א ה"א). רק זו היא הגאולה, ולא שום דבר אחר. כל השאר - שלטון יהודי וקיבוץ גלויות - הוא אולי הכנה לגאולה, אבל הגאולה עצמה - נמדדת במושגים רוחניים בלבד. לכן, מוכרח שתהיה תשובה עם הגאולה, בין לר' אליעזר ובין לר' יהושע. וכפי שכבר אמרנו, גם הגאולה עצמה - מוכרחה להיות, והיא ודאית ומובטחת.

התכנית האלקית של הבריאה - בלתי ניתנת

לשינוי

נדאונה של הגאולה העתידה - נוגעת לברכת "שופרות" של ראש השנה. כפי שהסברנו בשבועות הקודמים, ברכת "מלכויות" מדברת על כך שה' הוא מלך על כל הארץ, ומלכותו פל מְשֻׁלָּה. הוא לבדו קובע מה יהיה בעולם, רעב או שבע, מלחמות או שלום, מי יחיה ומי ימות - הכל הקב"ה לבדו קובע. עוד הסברנו, שברכת "זכרונות" מדברת על כך, שלמרות שהקב"ה הוא לבדו קובע מה יהיה בעולם, אבל קביעתו של הקב"ה אינה שרירותית, אלא תלויה במעשים שלנו (ובמידה מסויימת גם של אומות העולם⁴). הקב"ה כביכול הגביל את עצמו להנהיג את עולמו רק לפי מה שמכתיב לו האדם. "מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש", הם אלה שמכתיבים לקב"ה אם תהיה לנו שנה טובה, שלא יהיו בה תאונות דרכים ופיגועים ושאר מרעין בישין, או ח"ו להפך. הכל תלוי במעשים שלנו. זהו ענינן של ברכת "מלכויות" וברכת "זכרונות". אבל אחרי ברכת "מלכויות" וברכת "זכרונות" יש עוד ברכה אחת - "שופרות" - ובברכה זו אנו אומרים, שאמנם הקב"ה קבע לעצמו כלל מגביל, להנהיג את עולמו לפי מעשי בני האדם, אבל כלל זה עצמו - גם הוא מוגבל. יש גבול להשפעת מעשיהם של בני האדם על הנהגת ה' בבריאה. לזמן מסויים נותן ה' לפרעה לשעבד את ישראל, אבל בסוף - הוא וְחִילוֹ טובעים בים סוף. לזמן מסויים נותן ה' להמך להציק לישראל, אבל בסוף הוא נתלה על עץ גבוה חמישים אמה וגורתו מתבטלת. וכך גם שאר רשעי עולם. הרשות נתונה להם "לתקוע מקלות" בגלגלי התכנית האלקית, אבל לעצור את העגלה לגמרי - אי אפשר. תשובה וגאולה יהיו בכל

גאולה בלי תשובה - לא תתכן

אחרי שקראנו בפרשה הקודמת על הברכות שיבואו עלינו אם נשמור את התורה, ועל הקללות שח"ו באות אם לא שומרים את התורה, אומרת התורה בפרשתנו כך: "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ... וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׂבוֹתֶיךָ וְרָחֲמֶיךָ, וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם, מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ" וכו' (דברים ל, א-ד). כלומר, התורה מבטיחה לנו, שגם אם נגיע ח"ו למצב שיבואו עלינו הקללות שבתוכחה הנוראה, בכל זאת, אחרי כל הצרות הללו, סוף הגאולה האחרונה לבוא. לא יתכן שהגלות תמשך לנצח, והעולם לא יגיע אל תכליתו. בסופו של דבר מוכרחה להיות גאולה, שעל ידה יגיע העולם אל תכליתו².

עוד מגלה כאן התורה, שבזמן הגאולה האחרונה יעשו ישראל תשובה: "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹלוֹ... וּמָל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לִבְךָ זָרְעָךָ, לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ... וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל ה'... (שם, א-ח). תשובה זו - חייבת להיות. לא תתכן גאולה ללא תשובה. גאולה ללא תשובה, פירושה שיהיה ח"ו חורבן נוסף אחריה. הרי ישבנו כבר בארץ ישראל, והיו לנו בתי מקדש, ובכל זאת חטאינו גרמו לחורבן המקדש ולגלות. ואם כן, אם לא נתקן את חטאינו, למה שבגאולה העתידה יהיה אחרת? מוכרח אפוא להיות, שהגאולה האחרונה תהיה כרוכה בתשובה. אמנם מצינו בענין זה מחלוקת בגמרא, ר' אליעזר אומר אם ישראל עושים תשובה נגאלים ואם לאו אין נגאלים, ור' יהושע אומר שעל כל פנים נגאלים (סנה' צז, ב), אבל ברור שאין כוונת ר' יהושע לומר, שאין צורך בתשובה כלל. המחלוקת היא רק על סדר הדברים, האם מוכרח להיות שישראל יעשו תשובה לפני שתגיע הגאולה³ (לדעת ר' אליעזר), או שתתכן גם אפשרות שיגאלו ורק אחר כך יעשו תשובה (לדעת ר' יהושע); או - לפי גרסא אחרת בגמרא - המחלוקת היא, האם מוכרח להיות שישראל יתעוררו מעצמם לתשובה (לדעת ר' אליעזר), או שתתכן גם אפשרות שהקב"ה הוא שיעוררם לשוב, ע"י שיעמיד להם ח"ו מלך קשה כהמן (לדעת ר' יהושע). אבל שלא תהיה תשובה כלל, לא לפני הגאולה ולא לאחריה - זה לא יתכן.

כי גאולה נמדדת רק בהשגים רוחניים, בהחזרת עם

ח"ו להצטרף לשרשרת ארוכה של רשעים שמנסים להפריע לתכנית האלקית לצאת אל הפעל, הלא הם נמרוד, עשו, פרעה, המן, הגרמנים ימ"ש, וכל שאר רשעי עולם. כמו כן, איך תהיה הגאולה ומתי היא תהיה - גם זה תלוי בבחירת בני האדם. על זה אמרו חז"ל: "זכו - עם עֲנֵנִי שְׁמִיָּא; לא זכו - עֲנֵנִי וְרָכַב עַל חֲמֹר" (סנה' צח, א). "זכו - אֶחֱשֶׁנָּה; לא זכו - בְּעֵתָהּ" (שם). אבל שתהיה גאולה לישראל, ומלכות שמים תוכר בכל העולם כולו - את זה לא יוכלו בני אדם לשנות. התכנית האלקית תצא אל הפעל בכל מקרה. לזה רומזת ברכת "שופרות" של ראש השנה.

"כל פעל ה' למענהו, וגם רשע ליום רעה"

בענין שדברנו, שאין לשום אדם אפשרות לשנות את התכנית האלקית של הבריאה, יש להוסיף עוד נקודה חשובה ומיוחדת: לא רק שאי אפשר לשנות את התכנית האלקית של הבריאה, אלא יותר מכך: כל מעשה שנעשה כדי לשנות את התכנית הזו - גורם בסופו של דבר דוקא לקידום התכנית! דוגמא לדבר - אחי יוסף. יוסף חולם על כך שההשגחה העליונה מתכוונת להפוך אותו למלך על אֶחָיו. אחי יוסף אינם מרוצים מכך, מוכרים אותו לעבד, וסבורים שבכך יתפטרו ממנו ומחלומותיו. ומה קורה באמת? מה שקורה באמת הוא, שבמעשה זה מתחילים אחי יוסף להגשים כמו ידיהם את החלומות שאת הגשמתם רצו למנוע! אם לא היו מוכרים את יוסף לעבד, יוסף היה נשאר בארץ כנען ופרעה לא היה שומע עליו. עכשיו שמכרו אותו, הוא הגיע למצרים, וכשפרעה מחפש פותר חלומות הוא שומע משר המשקים על יוסף, ומִמֶּנָּה אותו לשליט בכל ארץ מצרים! האחים עצמם, כמו ידיהם, בנסיונם לבטל את התכנית האלקית, הביאו דוקא למה שלא האמינו שיקרה ולא רצו שיקרה - שיוסף ימלוך עליהם.

כך קורה גם עם מעשי הרשעים. הפסוק אומר: "כל פֶּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ" (משלי טז, ד) - את הכל עשה ה' כדי שיצא ממנו קידוש השם, "וגם רשע ליום רעה" (שם) - גם מן העונשים שסופגים הרשעים ביום פקודה בגלל סרבנותם לשמוע בקול ה', יוצא קידוש השם! קידוש השם יוצא על ידי כולם, ע"י הצדיקים וע"י הרשעים. בלי משה רבינו לא היה פסח, אבל גם בלי פרעה לא היה פסח! כדי שתתרחשנה כל הנפלאות, כל עשרת המכות שהיו במצרים וקידוש השם הגדול שיצא מהן, היה צריך מצד אחד את משה רבינו, ומצד שני היה צורך ברשע כמו פרעה, שיסרב לשמוע בקול ה' להוציא את ישראל ממצרים. שניהם יחד, (להבדיל אלף אלפי הבדלות ביניהם), הביאו את קידוש השם הגדול שהיה במצרים. ובכל זאת, ה' אינו מעוניין שקידוש שמו יבוא בדרך כזאת. ה' רוצה שכולם יהיו כמו משה, לא כמו פרעה, גם אם בסופו של דבר יוצא קידוש השם מן המכות המופלאות שבאות עליו. כך אמרו חז"ל:

מקרה, והתכנית האלקית תושלם בכל אופן, ומעשי בני האדם לא יצליחו לשנות זאת.

כיצד בא יסוד זה לידי ביטוי בברכת "שופרות"? - ברכת שופרות עוסקת מצד אחד בשופר של מתן תורה, "בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת", ומצד שני - בשופר של הגאולה העתידה: "כל ישבי תבל וְשֹׁכְנֵי אֶרֶץ, פְּנֵשָׂא נִסְ הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְּבֵי עַל שׁוֹפְרֵי תְּשַׁמְּעוּ" (ישעיהו יח, ג), "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפְרֵי גְדוֹל, וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהִנְדְּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכו' (שם כז, ג). ברכת שופרות אומרת, כביכול: אנו פועלים במסגרת תכנית, שתחילתה מעמד הר סיני, וסופה ימות המשיח, ומסומלת ע"י שני השופרות שהזכרנו. בתוך מסגרת זו - יש בחירה לכל רשעי העולם לעשות ככל העולה על רוחם, ולהשפיע על הנהגת ה' בבריאה. אבל בסופו של דבר - יגיע שופרו של משיח, וכל רשעי תבל לא יוכלו לשנות זאת.

צורת התקיעות - כצורת התכנית האלקית

בעולם

גם צורת התקיעות מרמזת למהלך הזה. הרי צורת התקיעות היא - פשוטה לפניקה⁵ ופשוטה לאחריה, וביניהן - שברים ותרועות. "גנוחי גנח" ו"לילי לילי" (ר"ה לד, א). למה מרמזים הקולות הללו? "פשוטה לפניקה" מרמזת על מלכות שמים השלמה שהיתה קודם הבריאה ("אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא"), ועל מלכות שמים השלמה שהיתה בתחילת תולדות עם ישראל, כשכל ישראל אמרו בסיני "נעשה ונשמע". לאחר הופעות אלו של מלכות שמים השלמה, ישנם הרבה שברים ותרועות⁶. בתולדות העולם - אדם הראשון אוכל מעץ הדעת, דור המבול ועוד, ובתולדות עם ישראל אחרי מעמד הר סיני - מעשה העגל, מעשה המרגלים, ושאר תרועות ושברים, עד חורבן הבית ועד לשואה האחרונה, ועד לצרות שיש לנו היום. אבל לאחר השברים והתרועות מגיעה שוב "פשוטה לאחריה". הפשוטה לאחריה מרמזת על מלכות שמים השלמה של אחרית הימים. באחרית הימים, אחרי ככלות הכל, לבדו ימלוך נורא! כשהתכנית האלקית תגיע אל קצה, שוב תהיה מלכות שמים שלמה, במלכות בית דוד ובסנהדרין הגדולה בירושלים. לזה רומזים קולות השופר, ולזה רומזת ברכת "שופרות" - שלאחר כל הצרות, ולאחר כל השברים והתרועות, נגיע בעזרת ה' ל"פשוטה שלאחריה", ומעשי בני האדם לא יוכלו למנוע זאת בשום פנים ואופן.

אם אין אפשרות לשנות את התכנית האלקית, על מה בכל זאת יש לנו בחירה? הבחירה שלנו היא האם להצטרף לשרשרת ארוכה של צדיקים שמשתדלים לסייע לתכנית האלקית לצאת אל הפעל, הלא הם אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן ושאר צדיקי עולם, או

בלימוד תורה, בקיום מצוות, בחסד, בכל דבר טוב, שלא נהיה מאלה שצריך לנקום מהם, אלא מאלה שתורמים רק טובה וברכה לכלל ישראל.

הוציא אל הפועל את הכחות שהטביעו בנו האבות

דברנו כבר על כך⁷, שביום הדין יהיו כאלה שיוכלו להתגאות במה שהם עשו, ויהיו כאלה שאמנם ה' יסלח להם, אבל לא יוכלו להתגאות במה שהם עשו, יתבישו במה שעשו. גם אם יזכו לימות המשיח, זו תהיה זכות הכרוכה בבושה גדולה. אנו צריכים להשתדל שלא נהיה מהמתביישים יותר מדי, שהמעשים שלנו יהיו מהמעשים התורמים להביא גאולה לעולם. איך מביאים גאולה לעולם? בגמרא מובאת דרך פשוטה מאד, שכל תלמיד ישיבה יכול לקיים אותה בלי קושי. הגמרא אומרת: "כל העוסק בתורה לשמה... כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר: וְאָשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל דְּרֵי כְּפִיתֶיךָ, לְנִטְעַ שְׁמַיִם וְלִיֶּסֶד אֲרָץ" (ישעיהו נא, טז; סנה' צט, ב). כלומר, ע"י שאדם לומד תורה ("וְאָשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ") הוא נוטע שמים ויוסד ארץ. עולמות רוחניים שלמים נבראים ונבנים מכל דיבור של תורה שאדם מוציא מפיו⁸! ("ע"י נפש החיים" שער ד' פ"ב) כמו כן, הוא מקרב בזה את הגאולה, כפי שדורשת הגמרא (סנה' שם) מהמשך הפסוק - "וְלֹאמַר לְצִיּוֹן עֲמִי אָתָּה". כל מלה שיהודי לומד מקרבת את הגאולה. זו הדרך שלנו לקרב את הגאולה, שנזכה באמת להיות מאלו שיוכלו לעמוד ביום הדין, לא להתביש יותר מדי, אלא נוכל להצביע על כך שגם לנו יש חלק בהבאת גאולה. לא כמו החלק הגדול של האבות הקדושים ושל גדולי ישראל בכל הדורות, וגם של כל היהודים שמסרו נפשם על קידוש השם, אבל בכל זאת שיהיה גם לנו חלק בהבאת הגאולה. הגמרא מביאה על אחד האמוראים (רבי זירא), שזו היתה התפילה שלו. כמו שאנו מתפללים "אלקי נצור" (בסיום תפלת שמונה עשרה), הוא היה מתפלל "שלא נבוש ולא נכלם מאבותינו" (ברכות טז, ב). שאבותינו יראו שהמשכנו בדרכם, לקרב את העולם אל תכליתו. לא שיש לנו כח בלי האבות, כוחנו נובע מכחם, אבל סוף סוף המשכנו בדרכם.

הגמרא הרי מביאה את המעשה באותה אשה ששבעה בניה נהרגו ע"י הקיסר, מפני שלא רצו להשתחוות לעבודה זרה. לפני שהרגו את הבן השביעי, בקשה האשה מבנה: "לכו וְאָמְרוּ לְאַבְרָהָם אַבְיָנוּ: אַתָּה עַקְדַת מִזְבַּח אֶחָד, וְאַנִּי עַקְדַתִּי שִׁבְעָה מִזְבַּחוֹת!" (גיטין נז, ב) מה היתה כוונתה של האשה הזו? האם התכוונה ח"ו להתגאות על אברהם אבינו, שגדולה היא יותר ממנו? ודאי שלא! מה היתה אפוא כוונתה? הסביר מו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל, שכוונתה היתה לומר לאברהם אבינו כך: "רְאֵה כִּמָּה עִמּוֹק הוּא הַרוּשָׁם שֶׁעֲשֵׂתָה הַעֲקֵדָה שֶׁלְךָ בַּנְּפֹשׁוֹת יִשְׂרָאֵל! הֲנֵה מִכָּח

"וְהָאֲרָץ הִיָּתָה תְּהוֹ וְבָהוּ" - אלו מעשיהן של רשעים. וְיֹאמְרוּ אֲלֵקִים יְהִי אֹרֶךְ - אלו מעשיהן של צדיקים. אבל איני יודע באיזה מהם חָפֵץ. כיון דכתיב: וַיֵּרָא אֲלֵקִים אֶת הָאֹרֶךְ פִּי טוֹב, הוּא אומר: במעשיהן של צדיקים חָפֵץ, ואינו חָפֵץ במעשיהם של רשעים" (ב"ר ב, ה), למרות שגם ממעשיהם יוצא קידוש השם.

בכלל, באחרית הימים יצא קידוש השם גדול מאד מן הרשעים. התורה אומרת, "הֲרִינֵנו גֹיִם עִמּוֹ פִּי דָם עֲבָדְיוֹ יְקוּם, וְנִקְּם יֵשִׁיב לְצַדִּיקוֹ וְכִפֹּר אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ" (דברים לב, מג). כלומר, הגויים ירננו וישבחו את הקב"ה על הדין והמשפט שיעשה בהם! ["הֲרִינֵנו גֹיִם" - תרגם אונקלוס: "שָׁבַח וְעִמְמֵי..."]. מה יש להם לרנן ולשבח על כך? הרי הדין עמם יהיה איום ונורא! - התשובה היא, שהרינון יהיה על דקדוק הדין. כשיראו עד כמה מדוק דק הדין שהקב"ה עושה עמם, ועד כמה "מִשְׁפָּטֵי ה' אֶמְצָא וְצִדְקוֹ יִחְדָּדוּ" (תהלים יט, י), שאינו דומה דינו של גוי שרק צעק "וְהַדְּעָ" ("יהודי" בגרמנית) לדינו של גוי שגם ירק על היהודי, ואינו דומה דינו של זה שירק לדינו של זה שנתן סטירת לחי - גם הגויים יכירו את יופי ויושר המשפט, וגם הם יצטרכו לשבח על זה בעל כרחם. יהיה בזה קידוש השם גדול מאד, אבל הלואי ולא היינו צריכים את זה. הלואי והיינו צדיקים, ולא היה צורך לרשעי אומות העולם להרוג בישראל כ"כ הרבה נפשות, למרות שבסוף נראה את המשפט שהם יקבלו את ענשם בדקדוק על כל מה שעשו.

בענין זה, יש דבר שלא נעים לומר אותו, אבל בכל זאת אני חושב שהוא אמיתי. המשפט שיהיה ביום הדין על כל מי שפגע בישראל, כל מה שהגרמנים עשו בשואה, ושאר רשעי עולם כל אחד בתחומו, לא יהיה משפט רק על הגויים, אלא גם עלינו, על כל העבירות שלנו שגרמו לשואה, לאינתיפדה ולכל שאר הצרות. "פִּי דָם עֲבָדְיוֹ יְקוּם" הכוונה היא בעיקר שְׁיִקוּם מֵהַגֹּיִים, אבל בודאי הוא יקום גם מישראל, שהחטאים שלנו גרמו לצרות הללו. כי מי שחוטא, נענש לא רק על החטא, אלא גם על העונש! על דבר זה עצמו, שה' צריך להעניש אותו, גם על כך אדם נענש. כי ה' רוצה להיות טוב ומיטיב, להיות רב חסד, ואם אדם גורם לכך שהקב"ה כביכול מוכרח להעניש אותו, על זה עצמו תהיה עליו תביעה ביום הדין, חוץ מהתביעה על החטא עצמו. הגויים יקבלו את ענשם על כל הנפשות היקרות שאיבדו מישראל, וגם על אלה שלא איבדו, רק עינו אותם, או לעגו להם וביזו אותם, על הכל יבוא איתם הקב"ה במשפט, אבל גם אנחנו צריכים לפחד ממשפט ה', אם לא גם אנחנו גרמנו לזה... אם ח"ו נהרג חייל באיזה מקום, יתכן שגם אני אשם בזה, לפעמים. הרי כל ישראל ערבים זה בזה. צריך לקחת ללב, שכל פורענות שבאה ח"ו, אולי יש לנו חלק בפורענות הזאת. צריך להיות ערים לזה, ולהשתדל למזער את הפורענות עד כמה שאפשר. להשתדל לגרום רק טובה וברכה לעולם,

נקרא להשתמש בזכות האבות, לעורר את המחשבות של האבות בלבד, את ה"חסד לאברהם", את מסירות הנפש של יצחק, ואת ה"ישוב אהלים" של יעקב אבינו, לעורר את זה בתוכו, שזו תהיה המהות שלו. כל אחד מוזמן להוציא לפועל את הכחות שהאבות הטביעו בנו, ובזכות זה תבוא הגאולה שאנו מקווים לה במהרה בימינו, שה' הבטיח שתהיה בזכות שלשת האבות. כי אנחנו נוציא אל הפועל, כל אחד לפי כוחו וכפי יכולתו, את הזכות של שלשת האבות, ואז נזכה באמת לגאולה העתידה, ונזכה להכתב ולהחתם לחיים טובים עם כל בית ישראל, אמן.

העקדה שלך, הצלחתי אני להגיע עד לעקדה של שב ע ה מזבחות" ! זה מה שהתכוונה אותה אשה לומר לאברהם אבינו⁹.

איננו חושבים חלילה להתגאות על אבותינו, אלא לומר לאבותינו: תראו! מכח אהבת ה' שלכם, מכח אהבת התורה שלכם, הצלחנו גם אנו להיות לומדי תורה ואוהבי ה', ומסייעים לגאולה. הכל מכח האבות. אם התורה אומרת שבאחרית הימים הגאולה תבוא בזכות אברהם יצחק ויעקב (עי' ויקרא כו, מב), זאת אומרת שבלי זכותם אין לנו מספיק זכויות להגאל. אין לנו צדיקים גדולים כאלה, שמכח עצמם, בלי זכות האבות, היו יכולים להגאל. אבל תהיה זכות האבות. כל אחד מאיתנו

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. את פרשת וילך אנו קוראים השנה כבר בפעם השנייה. בפעם הראשונה קראנו אותה בשבת הראשונה של השנה, שחלה ביום ו' בתשרי תשע"ג (שבת תשובה), ועתה אנו קוראים אותה בפעם השנייה, בשבת האחרונה של השנה.
2. עי' רמב"ן (ויקרא כו, טז) שבאר, שפסוקים אלו "יבטיחו בגאולה העתידה הבטחה שלמה, יותר מכל חזיונות דניאל". וכתב, שגאולה זו תהיה "גאולה שלמה, מעולה על כולם", שכן נאמר בה: "וַיְהִיטְבֶּךָ וְהַרְבֶּךָ מֵאַבְרָהָם" (דברים ל, ה), יותר מכל הגאולות שהיו בדורות הקודמים.
3. וכן פסק הרמב"ם: "וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין" (הלכ' תשובה פ"ז ה"ה).
4. הרמח"ל מבאר, מהו החילוק שיש בענין זה בין ישראל לאומות העולם, וז"ל: "במעשיהם של ישראל תלה הארון ברוך הוא תיקון כל הבריאה ועליונה, וְשֶׁבֶד כביכול את הנהגתו לְפַעֵלָם, להאיר ולהשפיע, או לְסַתֵּר ולהתעלם ח"ו על פי מעשיהם. אך מעשה האומות - לא יוסיפו ולא יגרעו במציאות הבריאה ובגילוי יתברך שמו או פְּהֶסְתְּרוּ, אבל ימשיכו לעצמם תועלת או הפסד, אם בגוף ואם בנפש, ויוסיפו כח בְּשֵׁר שלהם או יחלישוהו" (דרך ה', ח"ב סוף פ"ד). כלומר, האומות מועילים או מקלקלים במעשיהם רק לעצמם, ואין להם שום השפעה על המהלך העיקרי שבבריאה, שהוא - הבאת הבריאה אל תיקונה ואל תכליתה.
5. לפני התרועה.
6. גם תרועה היא לשון שבר - עי' במפרשים על הפסוקים "רֹעַה הַתְּרַעֲצָה הָאֶרֶץ" (ישעיהו כד, יט), "יְרַעֲפוּ קְדָד" (ירמיהו ב, טז), "תְּרַעַם בְּשֶׁבֶט בְּרָזָל" (תהלים ב, ט), ועוד.
7. לפני שבועים, בשיחה לפרשת כי תבוא.
8. ובמשנה נקראו תלמידי חכמים "בְּנֵי אֵימ" (מקואות פ"ט מ"ו), לפי "שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן" (שבת קיד, א). "שכל חיותם וקיומם של העולמות כולם, הוא רק ע"י התורה הקדושה כשישראל עוסקין בה... ואילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה - היו חוזרים כל העולמות לתהו ובהו" (נפש החיים שער א' פט"ז בהגה"ה). וכן אמרו: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: וְכָל בְּנֵי אֶרֶץ לְמוֹדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי אֶרֶץ" (ישעיהו נד, יג); אל תקרי בְּנֵי אֶרֶץ, אלא ב' ו' ?" (ברכות סד, א). דבונך, אלו תלמידי חכמים.
9. ומבואר בספה"ק עוד, דעשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, כוללים את כל מיני הנסיונות שיכולים להיות, בכל העניינים ובכל המצבים, ומכח עמידתו של אברהם אבינו בעשרה נסיונות אלו, יכול כל אחד מישראל לעמוד בכל נסיון שהוא.